

Rerum Naturalium Fragmenta No. 274

<i>Szemere László: Önkritika</i>	3
<i>Szemere László: Az erdőszéli csiperke viszonya az Agaricus xanthoder-mushoz</i>	6
<i>Jaskó Tamás: Matematika a földtanban és geofizikában</i>	7
<i>Dienes István - Jaskó Tamás: Számítógépek alkalmazása a rétegtanban</i>	10
<i>Szemere László: Több mint 200 év előtti adat a Rhizopogon luteolus Fr. s. Knapp gombáról</i>	12
<i>Kalmár Zoltán: Gombák tudósa</i>	13
Vezetőségválasztó taggyűlés	14

Budapest
1973

.

Rerum Naturalium Fragmenta

Jaskó Sándor szerkesztése:

Budapest XII., Pethényi köz 4

Önkritika

Szemere László

A Mikológiai Közlemények olvasói számára szeretnék néhány fiatalkori mikológiai tévedésemről megemlékezni. 1926 óta foglalkozom a gombákkal, akkor, mint 42 éves ember sem voltam már fiatal, csak mint mikológus voltam az. A további 42 év elmúltával eszembe jutott, hogy mikológiai tévedéseimről jobb lesz, ha magam számolok be, nehogy az utókor hibaként rám olvasson olyasmit, amit ma már magam is belátok.

Azokról a tévedésekről óhajtok megemlékezni, amelyek a nyomtatásban 1926-ban megjelent „Gombáskönyv kezdők részére” című kis könyvemben találhatók. Ez a kis könyvecske talán még megvan a kedves olvasók közül is többeknek. A „Magyarország nagygombái” című – a Természettudományi Múzeum Növénytárában kiadatlanul fekvő – kéziratomban ugyanis ismertettem még néhány, ugyancsak „újnak” tartott gombafajt, hogy azonban azok valóban újak-e, illetve meddig maradnak újak, azt mérlegeljék majd azok, akiknek kéziratom kezükbe kerül.

Azon módon, ahogyan ezt tettük Schulzer István kiadatlan nagy munkáival. Utóbbiakat a Magyar Tudományos Akadémia őrzi, ott tanulmányozhatja bárki. (A könyvem megjelenése (1926) óta eszközölt latin névváltoztatások miatt ma már nem időszerű nevek használatát természetesen nem sorolom tévedéseim közé).

Az idézett munkámban levő hibák a következők:

A 46. oldalon leírt cékla-tinorú a *Boletus miniatoporus* Secr. gombának felel meg. A *B. erythropus* Pers. pedig a bíbor-tinorúnak (47. old.)

Az 59. oldalon leírt *Lactarius glyciosmus* Fr. újabb magyar neve: szagos tejelőgomba.

A 80. oldalon leírt, s a 68. sz. ábrán feltüntetett gombák neve helyesen; gumós susulykagomba, *Inocybe cookei* Bres. Az ábrán a rózsaszínű tönk-színezés nyomdatechnikai hiba. A rózsaszínű gomba a téglavörös susulyka, *I. patouillardi* Bres.

A 73. ábrán feltüntetett, s a 87–88. oldalon leírt „mérges fakópereszke” nem egyéb, mint a márványos pereszke *Lepista panaeola* (Fr.) Karst. Régi nevén *Tricholoma panaeolum* Fr. Annak idején Dr. Moesz Gusztávnak, s nekem, a budapesti vásárcsarnoki felügyelők mutatták be azokat a kérdéses gombákat, amelyekről a leírás és a kép készült, azzal, hogy mérgezést okoztak. Ma már tudom, hogy ítéletünk elhamarkodott volt, „mérges fakópereszke” nincsen, a mérgezést bizonyára más gomba okozta, amelyet nyilván összetévesztettek a bemutatott gombákkal.

A 98. -99. oldalon ismertetett óriás fehér tölcsérgomba, *Clitocybe Candida* Bres. nem mérges.

A 155. oldalon leírt, s a 143. sz. alatt ábrázolt „bársonyos csiperke” *Psalliota velutina* Szem. sem új faj, hanem az az *Agaricus augustus*, var. *perrara* Schlz. Az ábrán a sárga színezés nyomdatechnikai hiba.

182. -183. old. a *Helvella esculenta* és *H. gigas* egy fajt képviselnek. A barna csészegombánál – *Plicaria badia* Pers. – tett megjegyzés; “... a jóízű csészegombákkal nyugodtan elfogyaszthatjuk...” könnyelműség! Bizony van ártalmas csészegomba is.

A 196. sz. alatt leírt *Tuber brumale* Vitt, helyes magyar neve: téli szarvasgomba. A francia szarvasgombának a *T. melanosporum* Vitt. felel meg.

(*Mikológiai Közlemények*, 1971, p.38-39)

Az erdőszéli csiperke viszonya az *Agaricus xanthodermus*hoz

Szemere L.

Az *Agaricus arvensis* Schff. gombának kéziratomban 28-féle változatát írtam le. Ezek közé tartozik az *A. xanthodermus* Gene. is. A változatok a talajtani és meteorológiai adottságok szerint jönnek létre.

Néha elengedők már a meteorológiai különbségek is. Ezt figyeltem meg volt pamuki (Somogy m.) birtokom akácos füves területén is, ahol gombánkat közel egy évtizeden át szemmel tarthattam. Ott azonos talajtani adottságok mellett a típustól (*arvensis*) kezdve többé-kevésbé erősebben sárguló példányokat is észleltem.

Az említett tényezők hatására más területen is annyira változatos lehet ez a faj, hogy azután – a szint tekintve – a *xanthodermus*ban kulminálhat. A kerti csiperke (*A. campester*) is lehet karbolszagú. Az ilyen példányok is elsárgulnak olykor, ha megdörzsöljük, de ez a sárgaság rövidesen eltűnik.

(*Mikológiai Közlemények*, 1971, p.132)

Matematika a földtanban és geofizikában: Konferencia Příbramban

Jaskó Tamás

A Csehország közepén elterülő, gazdag hagyományokkal rendelkező bányavárosban, mely az uránbányászat egyik központja, évente megrendezik a bányászati tudományok szimpóziumát.

Immár második éve a szekciók egyike a matematikai módszerek és számítógépek alkalmazásával foglalkozott, a Nemzetközi Matematikai Földtani Asszociációval közös szervezésben.

Ily módon a szimpóziум a legszélesebb nemzetközi szintű rendezvény e téma területén, amit a résztvevők megoszlása is mutat: ebben a szekcióban a csehszlovák résztvevőkön kívül 6 román, 3 magyar, 3 jugoszláv, 3 nyugatnémet, 3 keletnémet, 3 amerikai, 1 bolgár, 1 szovjet, 1 olasz és 1 kanadai résztvevő volt.

A szekció 16 előadása széles témakört ölelt fel, tarka nyelvi megoszlásban (az eredeti nyelven kiadott előadásokhoz külön készült egy angol összefoglalás-sorozat, s az előadásokat cseh, német és angol szinkrontolmácsolás kísérte).

Két előadás témája volt a számítógépek tektonikai alkalmazása. R. E. Adler (Nyugatnémetország) a strukturdiagrammok feldolgozását mutatta be kimerítő részletességgel, V. Vucsev (Bulgária) pedig egy konkrét példát mutatott be a szerkezeti fő irányok igen nagy tömegű adat alapján való elkülönítésére.

Az érctelepek mintázásában és készletszámításában úttörő Matheron-féle francia iskola (Fontainebleau) módszereinek számítógépi alkalmazásáról beszélt M. Dávid (Kanada). Az újszerű többlépcsős feldolgozási módszer segítségével a számítógépi gépidő nagyságrendekkel csökkent, s a feladat gazdaságosan megoldhatóvá vált.

A fizikokémiai szemlélet és az egzakt matematikai módszerek összekapcsolódásának ragyogó példája volt D. Marsai (NSZK) előadása a szemcsék ülepedés közbeni feloldódásáról. Az elméleti levezetés eredményeül adódó nomogramm segítségével meghatározható az éppen teljesen feloldódó szemcsenagyság különböző oldhatóságokra és 10 cm-től 2000 m-ig terjedő ülepedési mélységekre. Ezek a határok mutatják a modell alkalmazásának szélső eseteit: a Köhn rendszerű szemcsenagyság meghatározását, ill. a mélytengeri üledékképződést.

Három előadás is tárgyalta a trendfelületek kérdését. Míg D. F. Merriam és J. E. Robinson (USA), ill. a Dumitriu házaspár (Románia) számos közkeletű, ill. egy speciális területre (paleóáramlási irányok flisben) vonatkozó példát sorakoztatott fel földtani alkalmazásukra, E. H. T. Whitten (USA) előadása már a trendfelületek kiinduló adatainak hibáival, ill. a hibáknak az eredményben való tükröződésével foglalkozott.

Több csehszlovák előadás foglalkozott energiahordozók és érctelepek minőségi paramétereinek pontos meghatározásával, fúrási technológiák optimalizálásával és a természetes radioaktív anomáliák modellezésével.

Említésre méltó V. Nemec (Csehszlovákia) előadása, amelyben a tektonikai elemek (és ennek megfelelően a nyersanyagtele-

pek) szabályos geometriai elrendeződésére állított fel egy újszerű globális (sőt planetáris) hipotézist.

Programon kívül utolsónak hangzott el D. A. Rodionov (Szovjetunió) előadása az osztályozási célokra legalkalmasabb, informatív jellemzők kiválasztására kidolgozott módszere továbbfejlesztéséről.

Minthogy a vezetőség és különféle bizottságok mintegy 10 tagja volt jelen, a Nemzetközi Matematikai Földtani Asszociáció is tartott egy megbeszélést, amelyen különféle nemzeti szintű matematikai földtani rendezvényeket, az Asszociáció folyóiratának, az IAMG Journalnak a helyzetét és a XXIX. Nemzetközi Földtani Kongresszus matematikai-földtani rendezvényeinek az előkészületeit ismertették.

Ennek a szekciónak idén voltak először magyar résztvevői. Ez indokolta, hogy egy előadás (Dudich E. és Jaskó T.) általános helyzetképben mutassa be hazai eredményeinket, üdvözölve a nemzetközi összefogással kiépített földtani információtároló rendszer csehszlovák kezdeményezését. Ez utóbbi kérdés volt különben J. Hruska (Csehszlovákia) előadásának témája.

Á nemzetközi résztvevősereg az üléseken kívül igen hasznosan cserélte ki tapasztalatait. A résztvevők számos, eddig rejtett vagy nem eléggé ismert eredményről szerezhettek tudomást előzetes ismertetésként.

(Földtani Kutatás, vol.14, no.3, 1971, p.55)

Számítógépek alkalmazása a rétegtanban.

Dienes István és Jaskó Tamás

W. C. HARBAUGH – D. F. MERRIAM:

Computer Applications in Stratigraphic Analysis.

282 oldal, New York – London – Sydney, (J. Wiley & Sons), 1968.

„The computer is a symbol of change, of innovation” írják a szerzők előszavukban, és ez a „számítógépek alkalmazásáról” szóló könyvük valóban újat hoz: jó didaktikai érzékkel ismerteti a sztratifrációban alkalmazott újabb matematikai módszereket, igen sok szemléltető ábra kíséretében, kitűnő, jól érthető stílusban.

A szerzők számos példát merítettek a gondosan áttanulmányozott irodalomból, és a több száz cikkből álló irodalomjegyzék a tárgyalt anyag részletkérdései iránt érdeklődőket is kielégíti.

Rövid bevezetés foglalkozik a géptípusokkal és a leghasználatosabb gépi módszerekkel. A számítógépen tárolható adattípusok és a digitalizálási lehetőségek ismertetése után az információs rendszerek közül a kőolajkutató fúrások adattároló és visszakereső rendszerét mutatja be részletesen, a sokoldalúan visszakereshető információk szövegszerű és rajzos megjelenítési formáival (automatikusan rajzolt térkép, szelvény, tömbszelvény).

A szerzők nagy teret szentelnek a különböző görbék, felületek és hiperfelületek approximálásának polinomiális és trigonometrikus függvények segítségével (az ún. trend-analízisnek) és automatikus ábrázolásuknak.

A számítógépi osztályozási módszerek tárgyalásánál alkalmas rétegtani példák illusztrálják néhány „hasonlósági mérőszám” felhasználását fa-diagramok szerkesztéséhez. Szűkre szabott leírást találunk a faktor és diszkrimináns analízisről.

A könyv utolsó fejezete az olajtárolók hidrodinamikája, üledék-képződés, rétegsorok és sekély-tengeri fáciesek stb. szimulációjával foglalkozik.

A könyv hiányosságául kell felrónunk, hogy sok helyütt nem ad kellő útmutatást az olvasónak arra, hogy az azonos típusú feladatok megoldására felsorolt számos módszer közül egy-egy konkrét esetben hogyan válassza ki a céljainak legmegfelelőbbet.

(Földtani Közlöny, vol.101, no.4, 1971, p.459)

**Több mint 200 év előtti adat a
Rhizopogon luteolus Fr. s. Knapp gombáról.**

Szemere L.

Megszoktuk azt, hogy a földalatti gombák kultuszának felledülését Fries, Vittadini és Tulasne műveinek megjelenésétől számítjuk (1822, ill. 1843), pedig az angolok már előbb is adtak ki földalatti gombákról szóló munkákat. Ilyen például J. Royus „Historia plantarum generalis” című, 1686-1704-ben Londonban kiadott műve.

J. Cook világ-körüli útján 1769-ben hajózott Tahiti szigetére, hogy ott a Vénusz bolygó átvonulását a Nap előtt megfigyelje.

Figyelme azonban sok egyébire is kiterjedt, a bejárt területek embereire, állat- és növényvilágára, stb. „Utazások a világ körül” című művének 54. oldalán a kenyérfa gyümölcseivel kapcsolatban ezt írja: „Gyümölcse kb. gyermekfej nagyságú, felületét hálószerű recézés borítja, amely szarvasgombára emlékeztet.”

A címbeli gombának éppen az a jellegzetessége, hogy a hálószerű fonadék teljesen beborítja. Magyar neve is erre utal: istrángos kocsonyás álpöfeteg. Cooknak volt tehát tudomása erről a gombáról, ha a kenyérfa gyümölcsét ehhez hasonlította.

Cook 41 éves volt akkor, amikor Tahiti szigetén tartózkodott, s így tudomása lehetett J. Royusnak idézett munkájáról. Mindenesetre foglalkozott a földalatti gombákkal, ha nem is Royus munkája nyomán.

(*Mikológiai Közlemények*, 1972, p.16)

Gombák tudósa

Képes Újság, Budapest, 1972. XII.16.

Ezen a címen közöl a Képes Újság **Szemere Lászlóról** képes riportot, amelyben közli a magas korú tudóssal, a magyar mikológia nesztorával folytatott beszélgetést.

Kidomborodik a beszélgetésből az eseményekben és eredményekben gazdag hosszú pályafutás sok érdekessége és neves mikológusunk kutatási témájának, a földben termő szarvasgombák keresésének hazai viszonyai.

Mindig öröm az, ha a sajtó felfigyel a biológiai szaktudomány művelőinek kimagasló személyeire, de számunkra kettős öröm, ha olyan szerényen és csendben eltöltött évtizedek érdemeire figyelnek fel, mint amilyen a magyar mikológia terén mindenki által különösen szeretett és tisztelt Szemere László élete és munkássága.

Dr. Kalmár Zoltán.

(Mikológiai Közlemények, 1972, p.144)

Vezetőségválasztó taggyűlés

Az Országos Erdészeti Egyesület Mikológiai és Faanyagvédelmi Szakosztálya 1973. október 5-én vezetőségválasztó taggyűlést tartott. A taggyűlésen az Egyesület Elnöksége nevében Király Pál, az OEE főtitkára, és Fekete Gyula főtitkár-helyettes, a Szakosztály elnökségi összekötője vettek részt.

Király Pál bevezető szavai után előterjesztette az Elnökség javaslatát, amely szerint a további eredményes működés biztosítására a Szakosztályban a következő 3 szekció megszervezését javasolják: 1. sejtkémiai és élettani szekció, 2. ökológiai és szisztematikai szekció, 3. faanyagvédelmi és növénypatológiai szekció. Ezt a szervezeti változtatást a taggyűlés egyhangúlag elfogadta.

Ezután Dr. Bánhegyi József egyetemi tanár, a Szakosztály tiszteletbeli elnöke tartott előadást a mikológia jelentőségéről, majd sor került az új vezetőség megválasztására.

A javaslattevő bizottság közvélemény-kutatás alapján megtett előterjesztésére a megjelent tagság túlnyomó szótöbbséggel a következő vezetőséget választotta meg:

Szakosztályelnök: Dr. Kalmár Zoltán

Szakosztálytitkár: Dr. Konecsni István

Másodtitkárok: Dr. Csukássy Lorántné és Dr. Urai Pál

1. szekció vezetői: Dr. Pozsár Béla, Dr. Cseri Zoltán és Dr. Törley Dezső

2. szekció vezetői: Babos Lorántné, Dr. Gálffy Zoltán és Kuklis Kálmán

3. szekció vezetői: Gyarmati Béla, Dr. Pagony Hubert és Dr. Vörös József

Oktatási Bizottság vezetői: Mikes József, Jakab Albert és Kékedi Tibor

Szerkesztői Bizottság vezetői: Dr. Makara György, Dr. Dános Béla és Szili István

Végül a taggyűlés egyhangúlag úgy határozott, hogy Dr. Bánhegyi József, Dr. Bohus Gábor, és Dr. Haracsi Lajos tiszteletbeli elnökök mellé tiszteletbeli elnöknek megválasztja Dr. Igmándy Zoltán egyetemi tanárt és Szemere László tud. kutatót is. Ezzel a Szakosztály vezetősége 24 főre bővült.

(Mikológiai Közlemények, 1973, p.140)